

Obsah

Předmluva	13
Kapitola I. – Fenomén práva	19
1. Pojem práva	19
2. Právní vědomí	23
3. Systém právní vědy	25
Kapitola II. – Právní normy	28
1. Problematika normativnosti	28
2. Mody normativnosti a jejich uplatnění v právu	31
3. Právní normy a jiné součásti normativního právního systému	33
4. Specifické rysy právních norem	36
5. Struktura právních norem	38
6. Klasifikace právních norem	50
6.1 Kritérium právní síly	50
6.2 Kritérium povahy regulativního působení normy	52
6.2.1 Normy s klasickou strukturou (kondicionální)	52
6.2.2 Zvláštní normy	58
6.3 Kriterium předmětu, metody a účelu právní regulace	68
7. Působnost právních norem	68
7.1 Věcná působnost	68
7.2 Prostorová působnost	69
7.3 Osobní působnost	70
7.4 Časová působnost	72
Kapitola III. – Prameny práva	74
1. Trojí význam pojmu pramen práva	74
2. Prameny práva jako formy právních pravidel	75
2.1 Právní předpisy – obecně závazné normativní právní akty	75
2.2 Soudní precedenty	76
2.3 Normativní právní smlouvy	79
2.4 Právní obyčeje	80
2.5 Jiné prameny práva	81
3. Právní řád České republiky	82

Kapitola IV. – Tvorba právních norem	87
1. Způsoby vytváření právních norem	87
2. Legislativní proces	88
2.1 Zákonodárná iniciativa (počátek legislativního procesu)	89
2.2 Projednání návrhu zákona, hlasování o návrhu zákona	91
2.3 Vyhlášení (promulgace) zákona	93
2.4 Účinnost právního předpisu	94
2.5 Problematika retroaktivity v právu	97
2.6 Zánik platnosti a účinnosti právního předpisu	101
2.7 Derogační pravidla při derogaci mlčky	106
3. Legislativní technika	107
3.1 Právní jazyk	107
3.2 Vnitřní struktura právního předpisu	108
3.3 Vztah pojmů právní předpis a právní norma	109
4. Tvorba práva a nedostatky v této oblasti	109
5. Soudcovské právo	110
6. Konsenzuální (smluvní) tvorba práva	110
7. Spontánní vytváření práva	111
Kapitola V. – Typy právní kultury	112
1. Právní kultura	112
2. Právní komparatistika	112
3. Typy právní kultury	112
3.1 Kontinentální typ právní kultury	113
3.2 Angloamerický typ právní kultury	114
3.3 Islámský typ právní kultury (šaría)	115
Kapitola VI. – Subjekty práva	117
1. Subjekty práva – pojem, klasifikace	117
2. Normotvorné subjekty práva	118
3. Osoby	118
3.1 Fyzická (přirozená) osoba	119
3.2 Právnícká osoba	120
4. Orgány veřejné moci	122

Kapitola VII. – Systém práva	123
1. Systém práva – jednota a diferencovanost	123
2. Klasifikace práva podle metody právní úpravy	124
3. Klasifikace práva podle předmětu právní úpravy	127
4. Klasifikace práva podle účelu právní úpravy	128
5. Vztah práva mezinárodního a vnitrostátního	129
6. Evropské právo	131
6.1 Evropské právo primární a sekundární	131
6.2 Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu	136
Kapitola VIII. – Interpretace práva	139
1. Pojem interpretace práva	139
2. Heuristická, mocenskoorganizační a argumentační funkce interpretace	139
3. Relace primárního a sekundárních objektů interpretace	142
4. Závaznost a významnost interpretačních závěrů	143
5. Metodologické direktivy interpretace	146
6. Argumentace v právu	151
Kapitola IX. – Realizace právních norem	153
1. Pojem realizace právních norem	153
1.1 Prosté dodržování povinností a výkon práv	153
1.2 Vytváření právních vztahů	154
1.3 Aplikace práva	155
1.4 Právní odpovědnost	155
2. Hodnocení chování subjektů práva z hlediska objektivního práva	156
2.1 Chování v souladu s právními normami	156
2.2 Chování a jednání v rozporu s právními normami	157
Kapitola X. – Právní vztahy	159
1. Pojem právního vztahu	159
2. Předpoklady vzniku, změny a zániku právních vztahů	159
2.1 Třídění právních skutečností	161
2.2 Právní jednání	162
2.3 Právní úkony	162
2.4 Individuální právní akty	163

2.5	Protiprávní jednání (delikty)	164
2.6	Právní události	165
2.7	Protiprávní stavy	166
3.	Subjektivní práva a právní povinnosti	166
3.1	Pojem práva a povinnosti	166
3.2	Distinkce subjektivního práva a právní povinnosti a jejich vzájemná relace	167
3.3	Absolutní a relativní subjektivní práva	168
3.4	Vymahatelnost a ochrana subjektivních práv	169
3.5	Hierarchie subjektivních práv	172
4.	Subjekty právních vztahů	172
5.	Objekty právních vztahů.	176

Kapitola XI. – Právní odpovědnost 178

1.	Právní odpovědnost v komplexu sociálních odpovědnostních vztahů	178
2.	Pojem právní odpovědnosti	179
2.1	Sankční postihy při porušení právní povinnosti (druhy právních následků porušení právní povinnosti).	180
2.2	Funkce právní odpovědnosti	181
2.3	Klasifikace právní odpovědnosti.	182
2.3.1	Soukromoprávní delikty	183
2.3.2	Veřejnoprávní delikty	186
2.3.2.1	Trestné činy	187
2.3.2.2	Přestupky a jiné správní delikty	191
2.3.2.3	Disciplinární delikty	194
2.3.2.4	Ústavní delikty	196
2.3.2.5	Mezinárodněprávní delikty	197
2.4	Prvky zaviněného porušení právní povinnosti	197
2.4.1	Objektivní stránka deliktu	197
2.4.2	Objekt deliktu	198
2.4.3	Subjekt deliktu	198
2.4.4	Subjektivní stránka deliktu	199
2.5	Subjektivní a objektivní právní odpovědnost	200

Kapitola XII. – Aplikace práva 203

1.	Pojem aplikace práva	203
2.	Druhy procesů aplikace práva	204

3.	Stadia procesu aplikace práva.	205
3.1	Zjišťování skutkového stavu (questiones facti)	205
3.2	Řešení otázek právních (questiones iuris).	208
3.3	Rozhodnutí ve věci	210
3.3.1	Účinnost aktu aplikace práva	211
3.3.2	Právní moc aktu aplikace práva	211
3.3.3	Vykonatelnost aktu aplikace práva	213
4.	Druhy aktů aplikace	213

Kapitola XIII. – Vztah státu a práva, právní stát 215

1.	Vznik koncepce právního státu.	215
1.1	Historické souvislosti formování právního státu	219
1.2	Rozdíl v pojetí „Rechtsstaat“ a „rule of law“	220
1.3	Krize právního státu	222
2.	Atributy právního státu v materiálním pojetí	223
2.1	Vázanost státu právem	223
2.2	Lidská práva	224
2.3	Dělbba moci	227
2.4	Demokratický charakter státu	228

Kapitola XIV. – Stěžejní metodologické přístupy k právu 230

1.	Přirozenoprávní přístup (jusnaturalismus)	230
1.1	Vývojové stupně přirozenoprávní teorie.	231
2.	Kritika racionalistické koncepce – historickoprávní škola.	232
3.	Právněpozitivistický přístup (juspozitivismus).	233
4.	Sociologický přístup k právu	233
5.	Psychologický přístup k právu	234
6.	Recentní metodologické přístupy k právu	234

Kapitola XV. – Teorie přirozeného práva 236

1.	Teologická koncepce jusnaturalismu	236
2.	Racionalistická koncepce (17. a 18. století)	237
2.1	Hugo Grotius (1583 – 1654)	238
2.2	Thomas Hobbes (1588 – 1679)	239
2.3	John Locke (1632 – 1704).	240
2.4	Jean Jacques Rousseau (1712 – 1778).	242
2.5	Charles Louis Montesquieu (1689 – 1755).	243
2.6	Význam racionalistického pojetí přirozeného práva	244

Kapitola XVI. – Právní pozitivismus	245
1. Počátky právněpozitivistického přístupu k právu.	245
2. Francouzská škola právní exegeze	246
3. Německý pozitivismus	248
3.1 Historickoprávní škola	248
3.2 Vlastní právní pozitivismus v Německu	250
4. Anglický pozitivismus	253
4.1 Jeremy Bentham (1748 – 1832)	253
4.2 John Austin (1790 – 1859)	254
5. Obecné shrnutí právního pozitivismu	255
6. Právní normativismus	256
6.1 Filosofické základy normativismu	256
6.2 Předchůdci normativismu	256
6.3 Školy právního normativismu	257
6.4 Shrnutí normativní teorie	259
Kapitola XVII. – Sociologické a psychologické přístupy k právu .	260
1. Představitelé společenských věd zabývající se právem	260
1.1 Charles Montesquieu (1689 – 1755)	261
1.2 Auguste Comte (1798 – 1857)	261
1.3 Karel Marx (1818 – 1883)	261
1.4 Max Weber (1864 – 1920)	262
2. Představitelé právní vědy zaměřeni na sociologický přístup k právu. .	263
2.1 Eugen Ehrlich (1862 – 1922)	263
2.2 Teorie volného práva.	264
2.3 Zájmová jurisprudence	265
2.4 Teorie solidarity jako základ práva	266
2.5 Sociologická jurisprudence	266
2.6 Americký právní realismus	267
2.7 Behaviorální jurisprudence	267
3. Psychologický přístup k právu	268
4. Čeští představitelé sociologického a psychologického směru	268
4.1 Emanuel Chalupný (1879 – 1958)	268
4.2 Inocenc Arnošt Bláha (1879 – 1960)	269
Kapitola XVIII. – Recentní směry v právním myšlení	270
1. Recentní představitelé právní teorie a právní filozofie	270
2. Představitelé recentní české teorie práva	278

Kapitola XIX. – Axiologické problémy práva	280
1. Právo a svoboda	281
2. Právo a rovnost	282
3. Právo a jistota	283
4. Právo a spravedlnost	284
4.1 Vztah právní a sociální rovnosti	286
4.2 Formální a obsahové pojetí spravedlnosti	287
5. Právo a morálka	288
6. Legitimita práva	288
Kapitola XX. – Působení práva ve společnosti	290
1. Právo a společnost	290
2. Justifikace práva a problém jeho legitimacy	291
3. Moc a právo	293
4. Potřeby, zájmy a účely ve společnosti	295
5. Dynamika a stabilita práva	298
6. Záměrnost a spontánnost v působení práva	299
7. Kontinuita a diskontinuita vývoje práva	302
8. Efektivita práva	304
Slovníček vybraných právních pojmů a úsluví	307
Přehled vybraných právních principů a citátů	318
Seznam doporučené literatury z teorie práva, právní filozofie a právní sociologie	323
Věcný rejstřík	337

pramen, ale sahá i po dalších učebnicích, které jsou v českém jazyce k dispozici. (Vedle učebnice V. Knappa jsou to dále J. Boguszak, J. Čapek, Teorie práva, Praha 1997; J. Harvánek et al., Teorie práva, Brno 1998; O. Weinberger, Norma a instituce (Úvod do teorie práva), Brno 1995; popř. skriptum kolektivu autorů pod vedením V. Zoubka, Úvod do právní teorie a státovědy, Praha 1998.) Vždy je vhodné ocenění, pokud se využijí studenti, kteří při této příležitosti přiznají v doporučenou literaturu, a to i v cizích jazycích tak, jak je to již běžné při přípravě diplomových a rigorózních prací a v doktorském studiu.